

OGUZ KAGAN'IN KİMLİĞİ, OGUZLAR VE OGUZ KAGAN DESTANLARI ÜZERİNE BİR-İKİ SÖZ

*Saadettin GÖMEÇ**

**Identity of Oghuz Kaghan and Thoughts on the Oghuz Kaghan and Oghuz
Kaghan's Epics**

Özet

Dünyanın en eski milletlerinden birisi olan Türklere ait tarihî ve kültürel meseleler, bugün üzerinde en çok tartışılan konular arasındadır. Türklerin tarihî destan kahramanı Oguz Kagan hakkında da şimdiye kadar bir sürü şey söylenmiştir. Bu yazımızda, hem bunları dile getirdik, hem de Oguz Kagan ve Oguz-nâmeler hususunda birtakım açıklayıcı bilgiler ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Oguz Kagan, Mo-tun, Oguz-nâme

Abstract

Who is Oguz? Is he an historical hero or a real personality lived in history? So far, many have tried to answer this question while some regarded him as the great Hun yabgu, Mo-tun (Mete), some assumed him to be a divine prophet sent to the Turks. In fact, both ideas have some ground to be believed in.

Key Words: Oguz Kaghan, Mo-tun, Oguz-name

Türk edebiyatının hiç şüphesiz en kıymetli hazinelerinden birisi Oguz Kagan Destanı veva diğer bir deyişle Oguz-nâmelerdir. Muhtevasında köklü bir

Kimdir bu Oguz? Sadece bir destan kahramanı mı, yoksa gerçekten tarihte ya amı bir ahsiyet mi? Bu soruya imdiye kadar pekçok alim cevap vermeye çalı mı ve bazılarına göre; büyük Hun yabgusu Mo-tun (Mete) kabul edilmi ken, bir kısmına göre de; Türk milletine gönderilmi olan peygamber denmi tir. Aslında her iki iddiada bulunanların da kendileri açısından haklı tarafları vardır.

Tarihte imdilik bilinen en eski devletimiz, Hunlar tarafmdan kurulmu tur. Türk tarihinin en kudretli ve me hur hükümdarlarından birisi, bu Hun Devletini zirveye çıkaran ve kendinden sonra gelecek olan Türk sülalelerinin kurdu u devletlerin temelini atan Mo-tun Yabgu'dur (M.ö. 209-174).) Onun babası Tuman (belki Tümen?), kendinden sonra onu hükümdarlık için varis göstermeyerek, karde ini yerine geçirmek istemi i, o da emrindeki bir tümen kuvvet ile harekete geçerek, babasını bir süre avında öldürtmü 2 ve devletin ba na geçmi tir (M.Ö. 209). Devlet te kilatını yeniden düzenleyen Mo-tun, Tung-huların kendisinden devamlı toprak istemeleri üzerine, onları büyük bir bozguna u ratmı 3, M.Ö. 203 yılında da Yüe-çileri ma lup etmi tir⁴. Bilindi i

i Mo-tun'un babası Tuman'ın onu Yüe-çilere rehin olarak verdi ini. fakat onun bir ekilde Yüe-çilerden kurtuldu unu ve bu kahramanlı ndan dolayı kendisinin emrine bir tümenin verildi ini biliyoruz (Bakınız, B.Ögcl, Büyük Hun mparatorlu u Tarihi, C. 1, Ankara 1981, s.208).

2 Çin kaynakları Hun Devleti ile alakalı bilgileri anlatmaya ba lar ba lamaz, b r baba-ogul mücadelesinj efsane a zıyla naklederler. Ancak Çin tarihlerinde gerçek olaylarla, efsaneler bu ekilde genellikle karı tırlır. Hun Devletinin kurulu u ile Çin 'i daima tehdit altında tutacak bir kuvvet meydana geliyordu. Çiniiler bu yeni devlet üzerinde durmu lar ve kurucusuyla ilgili yarı efsane halindeki olayları da büyük bir dikkat ve hatta heyecan ile anlatmı lardır. Aslında hakikat olan M.Ö. 2. yüzyılda Mo-tun adlı bir kagan çıkarak, Asya'yı hakmiyeti altına alacak olmasdır. Mo-tun ve babası hakkında anlatılanlar, belki de onlardan binlerce sene önce söylenen bir efsanenin Mo-tun 'a uyarlaması da olabilir. Bakınız, B.Öge!, Türk Mitolojisi, C. 1, Ankara 1971, s.143-144.

3Ögei, Büyük Hun ... , s.206-22 1; R.Grousset, Bozkır mparatorlu u, Çev. R.Üzmen, istanbul 1980, s.45; W.Eberhard, Çin Tarihi, 2. baskı, Ankara 1987, s.87-88; S.M.Arsal, Türk Tarihinin Ana Hatları. skitler-Sakalar, Asya Hunları, Yüeçiler, Avrupa Hunları, Ankara, s.29-48; M.Mori, "Kuzey Asya'daki Eski Bozkır Devletlerinin Te kilatı". ÜEF. Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 9, stanbul 1978, s.212-224. Türkler tarafından Tung-hular ma lup edildikten sonra iki ana gruba ayrıldıkları, bunlardan birinin Wu-huanlar (bu adın Oguz'un kar ılı ı oldu u bildirilmektedir). di erinin de Hsien-piler (Siyenpi) oldu u ve Türkçe konu tukları yolunda, birtakım kesin olmayan iddialar söz konusudur. Bakınız, S.G.Clauson, "Türk, Mogol, Tunguz", Ter. E.B.Özbilen, Türk Dünyası Ara tırmaları, Sayı 118, stanbul 1999, s.10- 11.

4 Bu yenilgiden sonra Yüe-çiler, Büyük ve Küçük Yüe-çi diye ikiye ayrıldılar. Küçük Yüe-çiler Kansu bölgesinde kalırlarken, di erleri ili Nehri havalisine yerle tiler. Ancak M.Ö. 162 yılında n'un o lu Köku(M.Ö.162)Tarih1Ssahtlaty1gı1c1-"nBüyük

Bunun yanısıra Tanrı tarafından zaman zaman insan oğullarına, doğru yolu bulmaları amacıyla peygamberlerin gönderildiğini de bilmekteyiz ve Hâk dinlere ait kitaplardan her kavime bir peygamber yollandığını öğrendiğimiz gibi, bunların sayısının da oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Özellikle Oguz-nâmelerinde İslami unsurlar taşıyan versiyonlarında Oguz'un bir Hâk dine

Bazı alimlerin Käk Türk kaganlarının da Oguzlardan neset ettiği konusunda

Kök Türkçe yazıtlardan, Oguzların yurdunu Selenge'nin doğusunda tesbit ediyoruz. İslam coğrafyacılarına göre, Yafes'in soyundan gelen Guz (Oguz),

Geni zaman çizgisi içerisinde bazan tarih, bazan da alımı oldu u unsurlar icabı bir hayat

tane Oguz Destanı mevcuttur. Bunları belki rahmetli Z.V.Togan'dan yararlanarak, öyle sıralayabiliriz:

1-Oguz Tarihi 'nin daha Re ideddin hayatta iken istinsah edilen ve minyatürlerle süslenen, daha sonra Hafız Abru'nun Mücmal at-Tevarih adlı kitabının içine alınan, yazması ki, Topkapı Sarayı, Hazine 1653 numarada kayıtlıdır.

2-Aynı eserin yine Re iddedin hayattayken kopyalanan ve Topkapı Sarayı, Hazine 1654 numarada kayıtlı varyantı da minyatürlerle süslenmiş, ama bazı sayfaları eksiktir.

3-Yine aynı eserin Topkapı Sarayı, III. Ahmed Kütüphanesi, 2935 numaradaki nüshası Ulug Beg'in kütüphanesi için çoğaltılmıştır.

4-Aynı kitabın Topkapı Sarayı, Ba dat Kö kü, numara 282'deki varyantı.

5-Yukarıda bahsedilen nüshaların Süleymaniye Damad brahim Pa a Kitaplı 1,

1-Oguz Kagan büyük bir ihtimalle Motun Yabgu'dur.

2-Oguz'un çocuklarının bazılarını da tarihi vesikalarda tesbit edebiliyoruz. Yani onlar da gerçekte hükümdarlık yapmışlardır.

3-Oguz boyunun teşekkülü yüzyıllar içerisinde gelişerek, son boy düzenini 10. asırda almış olmalıdır.

4-Oguz-nâmeler değerlendirilirken bize göre, önce İslam öncesi unsurları bünyesinde barındıran Uygur Türkçesi nüsha temel alınmalıdır.